

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 20/2009 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om offentlig arbetskrafts- service och vissa andra lagar

Till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 6 oktober 2009 en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om offentlig arbetskraftsservice och vissa andra lagar (RP 178/2009 rd) till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att social- och hälsovårdsutskottet ska lämna utlåtande om ärendet till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överinspektör Timo Meling, arbets- och näringsministeriet
- regeringsråd Esko Salo, social- och hälsovårdsministeriet
- förmånschef Suvi Onninen, Folkpensionsanstalten
- ansvarsområdeschef Kirsi Vainikainen, Norra Savolax arbets- och näringscentral

- expert på arbetskraftsservice Ritva Kaijo, Satakunta arbets- och näringscentral
- utvecklingschef Jorma Palola, Finlands Kommunförbund
- arbetskraftspolitisk ombudsman Heikki Taulu, Akava r.f.
- expert, JK Mikko Räsänen och expert Johan Åström, Finlands Näringsliv
- ekonomisk expert Joonas Rahkola, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- chef för arbetsmarknadsärenden Outi Tähtinen, Företagarna i Finland rf
- jurist Heli Puura och finanspolitisk expert Ralf Sund, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- ordförande Lea Karjalainen, Finlands Arbetslösas Samarbetsorganisation-TVY
- vice ordförande Markku Virtanen, Arbetslöshetskassornas Samorganisation.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Syftena med propositionen

Enligt motiveringen är propositionen avsedd att ge vuxna möjlighet att uppdatera och höja sin kompetens under karriärens lopp. Enligt de cen-

trala riktlinjer som SATA-kommittén med uppgift att förbereda en översyn av den sociala tryggheten lade fram i januari 2009 ska man i syfte att svara mot förändringarna i arbetslivet upprätthålla arbetskraftens yrkeskunnighet. Dessutom ska man förbereda sig på att omskola

arbetskraft för att åstadkomma sådan yrkeskompetens som behövs för nya uppgifter. I ett samhälle som förändras ska den sociala tryggheten bland annat stödja verksamhet som siktar på höjd kompetens. För att uppnå detta mål har kommittén bland annat linjerat upp att villkoren för stöd som beviljas på basis av arbetslöshet ska vara oberoende av om det är fråga om frivillig utbildning som utbildningsförvaltningen finansierar eller arbetskraftspolitisk vuxenutbildning som arbetsförvaltningen finansierar.

Den föreliggande propositionen är utarbetad på arbets- och näringsministeriet och bildar en helhet tillsammans med en proposition som social- och hälsovårdsministeriet har tagit fram om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa och av vissa lagar som har samband med den (RP 179/2009 rd). Utskottet påpekar att förslagen i de här två propositionerna hade kunnat lämnas till riksdagen som en enda proposition. Då hade helheten framträtt tydligare.

Förslagen bidrar till en aktiv arbetskraftspolitik och målet för livslångt lärande. Utskottet ser det som ytterst viktigt att man genom aktiva insatser försöker se till att de nya arbetslösa inte marginaliseras under lågkonjunkturen. Förmånerna vid utbildning ska förbättras och stödssystemen förenklas i syfte att ge arbetslösa arbetsökande ökade möjligheter till studier. Syftet med reformen av utkomstsystemen är att undanröja skillnaden mellan arbetskraftspolitisk vuxenutbildning och sådana studier som arbetsökanden själv valt och arbets- och näringsbyrån godkänt och som stöds med utbildningsdagpenning. Utbildningsstödet och utbildningsdagpenningen slopas helt och hållet, medan en förhöjd arbetslöshetsförmån betalas ut under hela utbildningsperioden. Principerna för översynen av förmånerna för vuxenutbildning bygger på arbetet i ledningsgruppen AKKU som är tillsatt av undervisningsministeriet för att förbereda en totalreform av den yrkesinriktade vuxenutbildningen.

Utskottet ställer sig bakom förslagen om att reformera stödssystemet, för de likabehandlar olika studieförmer och tydliggör arbetslösas försörjning under utbildningsperioder. Förmånerna under utbildningsperioden flyttas över till lagen

om utkomstskydd för arbetslösa. Därför kommenterar utskottet dem närmare vid behandlingen av RP 179/2009 rd.

Den frivilliga utbildningens innehåll

I och med reformen blir den arbetskraftspolitiska vuxenutbildningen och arbetsökandes frivilliga studier som stöds med arbetslöshetsförmån ännu tydligare än nu alternativa sätt att höja kompetensen. Arbetsökande har inte subjektiv rätt till frivilliga studier med arbetslöshetsförmån. På samma sätt som i fråga om andra tjänster där arbetslöshetsförmån används för att trygga försörjningen, är utnyttjandet av förmånen också vid arbetsökandes frivilliga studier beroende av arbets- och näringsbyråns bedömning av servicebehovet.

Arbetslösa har rätt till stödet under frivilliga studier, om det har avtalats om studierna i arbetsökandens jobbsökarplan. Utbildningen kan godkännas i planen, om arbets- och näringsbyrån bedömer att studierna förbättrar yrkeskompetensen och medför snabbare tillträde till arbetsmarknaden.

Det är viktigt att de olika parterna samverkar kring bedömningen för att välja möjligast lämpliga studier och också med tanke på att de som vill utbilda sig ska bli behandlade lika. Det är viktigt att arbetskraftsmyndigheternas vid behov multiprofessionella bedömning av lämpliga studier för att höja kompetensen tas fram på arbets- och näringsbyråerna i intensivt samarbete med utbildningsansvariga, yrkesläroanstalter, yrkeshögskolor och universitet. För att avgöra utbildningsbehovet och lämpliga studier krävs det arbetskraftspolitisk kompetens och expertis i studieinnehåll. Dessutom måste de individuella behoven och förutsättningarna vägas in för att studiemotivationen ska stärkas.

Frivillig utbildning ska mer varierat än nu kunna innefatta olika slags utbildning men måste bestå av heltidsstudier. Stöd kan också betalas ut för studier som leder till högskoleexamen, om avsikten är att slutföra halvfärdiga studier. Men det ska ha gått minst ett år sedan studierna avbröts. Högskolestudier kan stödjas också i andra

fall om det finns något särskilt skäl, främst relaterat till möjligheterna att få arbete.

Syftet med att utbildning och studier bland arbetslösa stöds ekonomiskt är att förbättra vuxenbefolkningens yrkesskicklighet och möjligheter att få arbete eller behålla sitt jobb och att trygga tillgången på yrkeskunnig arbetskraft. Eftersom arbetssökandenas möjlighet att bedriva frivilliga studier med arbetslöshetsförmån ska vara ett alternativ till arbetskraftspolitisk vuxenutbildning, gäller de ovannämnda utbildningsmässiga och arbetskraftspolitiska utgångspunkterna och målen också frivilliga studier som överenskomms i arbetssökandens jobbsökarplan. Arbetskraftspolitiskt lämpliga, frivilliga studier ska framför allt utgöras av kortvariga studier som bidrar till att den arbetslösa snabbt hittar sin plats i arbetslivet. Utskottet godtar den här principen men påpekar att det under den pågående recessionen är mycket svårt att snabbt få jobb efter en utbildningsperiod. Det ger oss tillfälle att också prioritera mer långvarig utbildning.

Tillträde till frivillig utbildning

Det är en viktig förbättring att det inte längre krävs 10 års arbetserfarenhet för att få tillträde till frivillig utbildning. Arbetslösheten behöver heller inte ha varat i 65 dagar, utan utbildningen ska kunna inledas genast efter att arbetslöshetsperioden har börjat. Arbetsvillkoret behöver inte vara uppfyllt, utan arbetsmarknadsstödtagare kan inleda frivilliga studier och få förhöjt arbetsmarknadsstöd för utbildningsperioden.

Förmånerna för frivillig utbildning höjs betydligt. Under utbildningstiden kan man få förhöjd förtjänstdel, förhöjningsdel, omställningsskyddets förtjänstdel eller omställningsskyddstillägg. Dessutom ska ersättning för uppehälle betalas ut under utbildningstiden. Stöd för studier kan betalas i högst 24 månader per studiehelhet.

Den nedre åldersgränsen för frivillig utbildning föreslås gå vid 25 år. Det slojade kravet på arbetserfarenhet betyder att åldersgränsen blir lägre än hittills. Regeringen motiverar åldersgränsen med att syftet inte är att ersätta studiestödssystemet eller andra motsvarande stödfor-

mer under studietiden. Det betyder att stöden enligt studiestödslagen fortfarande kommer att vara primära stöd för unga under 25 år som studerar frivilligt. Syftet med åldersgränsen är att hindra att en stor del av dem som gått grundskolan eller gymnasiet ut registrerar sig som arbetsökande för att få arbetslöshetsförmåner som är högre än studiestödet under resten av sina studier.

I övrigt inverkar åldersgränsen inte på utkomtskyddet för arbetslösa som inte fyllt 25 år. Det betyder att en arbetslös som inte fyllt 25 fortfarande kan bli uttagen för arbetskraftspolitisk vuxenutbildning och få arbetslöshetsförmån under den tiden. Utskottet godtar åldersgränsen på grunderna ovan och dessutom därför att äldre åldersgrupper har större behov än unga att uppdatera sin yrkeskompetens och skola om sig.

Arbetskraftsförvaltningens resurser

Förslagen i propositionen kommer att leda till ökat arbete för arbets- och näringsbyråerna men också i viss grad till minskade uppgifter. Sammantaget väntas arbetsbördan inte öka. De minskade administrativa uppgifterna frigör personella resurser till det egentliga kundservicearbetet, bl.a. för bedömning av arbetssökandes utbildningsbehov. Arbets- och näringsbyråerna ska bedöma om villkoren för frivilliga studier med arbetslöshetsförmån är uppfyllda. Utskottet påpekar att det tar tid att reda ut kundernas behov av och möjligheter till utbildning och alternativa studieformer. Arbets- och näringsbyråerna måste disponera resurser för det här arbetet.

Om villkoren för frivillig utbildning är uppfyllda, avtalas studierna i jobbsökarplanen. Utskottet understryker att man måste ta tid på sig för att ta fram planen och den får inte bli en låsasplan som ingen har för avsikt att följa. Planen ska läggas upp på genuint individuella grunder. Dessutom är det mycket viktigt att planen flexibelt och snabbt ska gå att ändra om det finns lämplig utbildning att få.

Avsikten är att arbets- och näringsbyråerna ger den som betalar arbetslöshetsförmånen ett arbetskraftspolitiskt utlåtande om den sökandes rätt till arbetslöshetsförmåner under frivilliga

studier och följer hur arbetssökandens studier framskrider. Utskottet ser det som påkallat att studieframgången bevakas på ett sådant sätt och så ofta att eventuella långsammare perioder eller avbrott i studierna inte leder till att stödet för en lång tid återkrävs retroaktivt.

Det kommer att bli en krävande uppgift för arbets- och näringsbyråerna att genomföra reformen. Allt eftersom antalet tillåtna och uppsagda ökar måste byråerna kunna tillhandahålla tjänster för en större kundkrets och mer individuellt än tidigare. Även om de nya chanser till utbildning som reformen ger sannolikt kommer att nyttjas av personer som varit arbetslösa en kort tid, är aktiva och har kontroll över sitt liv, måste byråerna fortfarande kunna aktivera långtidsarbetslösa och personer som har det svårast på arbetsmarknaden. Utskottet anser att byråernas resurser bör utökas i takt med att arbetet ökar.

Den utökade frivilliga utbildningen kommer inte i dagens konjunkturläge att leda till ett minskat behov av arbetskraftspolitisk utbildning. Utbildning med högkvalitativ innehåll ska kunna tillhandahållas på olika håll i landet enligt efterfrågan. Det är oskäligt att det i många områden är relativt sett svårare att få plats inom arbetskraftspolitisk utbildning än inom högskoleutbildning. Det är påkallat att kunna avdela extra resurser för arbetskraftspolitisk utbildning. De

som blir utan jobb under recessionen bör med fog erbjudas möjlighet att uppdatera sin kompetens eller skola om sig. Satsningar på kompetens stärker också möjligheterna till ekonomisk återhämtning.

Övrigt

De som har rätt till arbetslöshetsdagpenning ska fortsättningsvis få arbetslöshetsförmån under arbetslivsträningsperioder och inte sysselsättningsstöd så som tidigare. Det är motiverat, för då blir de olika formerna av aktivering likvärdiga för dem som har rätt till dagpenning. Detta är ett incitament för de arbetssökande som får dagpenning att delta i arbetslivsträning, eftersom förmånen då blir högre än under arbetslöshetsperioden.

De föreslagna ändringarna i fråga om ersättning för uppehälle tydliggör bestämmelserna om utbetalning av ersättningen. Ersättningen höjs utifrån regeringsprogrammet till 9 euro i dygnet, vilket ger dem som deltar i aktiva åtgärder mer inkomster.

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet anför

att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet bör beakta det som sagts ovan.

Helsingfors den 20 november 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Maria Guzenina-Richardson /sd
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Anneli Kiljunen /sd

Jukka Mäkelä /saml
Markku Pakkanen /cent
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /cent
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.